

Satakielistentie ja Mäkitie

Puhelioiden naisten tie

Satakielisten tie on nimetty tien varrella asuneiden puhelioiden naisten mukaan. Kylän keskusraitin suuntainen Satakielistentie alkaa Kuusitien, Mäkitien ja Opintien risteyksestä, sivuaa urheilukenttää ja päättyy koulukeskukselle Matti Lohen tiehen. Tien varrella on säilynyt useita käsityöläisten ja pieneläjien asuntoja, kuten Mörkölä I ja II. Urheilukentän läheisyydessä sijainnut nuorisoseuran- ja suojeluskuntatalo paloi vuonna 1982.

1800- ja 1900 -lukujen taitteessa rakennettu Mörkölä ykkönen oli alkujaan **Jalkasten** kirkkotupa. Perimätiedon mukaan parikymmentäkin miestä saattoi yöpyä 5 x 5 -metrisessä tuvassa. Erikoista talossa ovat sen kokoon nähden korkeat T-mallin ikkunat. Rakennus on yksityisomistuksessa. Samoihin aikoihin rakennettu Mörkölä kakkonen sijaitsee Mantankujan ja Satakielisten tien kulmauksessa. Punainen mökki on säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan. Multiaiselle rakennetussa mökissä oli alkujaan vain neljä metriä kanttiinsa oleva tupa. Sisällä oli kivinen leivinuuni ja hella. Talo on yksityisomistuksessa ja tarkoitus kunnostaa. Mantankuja on saanut nimensä **Kapakka-Mantasta**, eli **Manta Hännisestä**. Manta asui hautuumaalta siirretyssä leikkuuhuoneessa, jonka seinät oli tapetoitu sanomalehdillä. Työkseen Manta ompeli tärkkejä.

Metsän halki johtavan väylän varrelle alkoi 1920- ja 30-luvuilla muodostua pienten talojen reunustama tie. Sodan jälkeen Satakielisten tien varteen rakennettiin muutamia korkeampia tyyppitaloja. Taloista vanhimmat sijaitsevat korttelien sisällä tien suhteen epäsäännöllisesti. Seuraava kerrostuma rakentui aivan tien viereen. Sodan jälkeen talot rakennettiin taas keskeemmälle tonttia. Alue muistuttaa pikkukylää, sillä tonteilla on saunoja ja muita ulkorakennuksia. Aikanaan kaikilla taloilla ei ollut omaa kaivoa, vaan vettä haettiin yhteiskaivoista.

PESTUURAITTI JA PESTUUT

Pestaaminen on jäänyt, mutta markkinat paisuvat

Rautalammilla on pidetty markkinoita 1821 lähtien. Pestuumarkkinoiden aikaan, syyskuun toisena sunnuntaina, pestattiin myös palkolliset taloihin. Pesti päättyi marraskuun ensimmäisenä viikonloppuna, *köyrinä*. Väliin jäi kaksi viikkoa vapaata, ennen kuin pesti uudessa paikassa alkoi. Loman aikaan pidettiin tanssiaisia ja juhlittiin.

Markkinoilla eläimet ja elintarvikkeet vaihtuivat pikkuhiljaa taloustavaraan ja rihkamaan. 1876 markkinoilla nähtiin taitovoimistelija, "soittokonemies" eli posetiivari sekä elokuvan edeltäjä panoraamakone. 1900-luvulla markkinoilla oli valokuvaajia, eläinten näyttäjiä, tempuntekijöitä ja vedenneitojakin. Kun autot olivat vielä harvinaisia, saattoi markan maksusta käydä koeajelulla laivalaiturilta Vesannontien haaraan saakka. Tämän ajan vierasta huvittaa, kun saa taittaa pienen matkan hevoscärryissä.

Kylällä oli useita kahviloita, jotka ravitsivat markkinavieraita. Työväentalolla saatettiin pitää kolmetkin tanssit: yhdet päivällä, toiset iltapäivällä ja vielä illalla yhdet. Tanssit tai disko ovat yhä ohjelmassa, mutta vain yhtenä kattauksena. Markkinoille tultiin pitkien matkojen päästäkin. Monelle pestuut olivatkin ainut kirkonkyläreissu koko vuonna. Nutut, rukkaset, luumut ja viipurinrinkelit vaihtoivat vilkkaasti omistajaa helppoheikkien höpötellessä.

Pestaamisesta luovuttiin 1920- ja 1930 -luvulla. Piikoja ja renkejä palkataan enää näytösluontoisesti, mutta markkinat ovat viime vuosina vain paisuneet. Markkinat pidettiin sotien jälkeen keskusraitilla. Koska myyjä tuli vuosi vuodelta enemmän, alue siirrettiin Työväentalon ja Satakielisten tien väliin.

Hernekeitto ja rusinasoppa olivat sodan jälkeen markkinaruokaa tyypillisimmillään. Tämän ajan markkinavieraat vaeltavat kojulta toiselle kahvin, grillatun makkaran, voissa tirisevien muikkujen, hattaran, omenoiden ja muurinpohjalettujen tuoksussa. Vanhan ajan tunnelmaa voi aistia kylän pohjoispäässä Rompetorilla, missä on kaupan vanhaa ja käytettyä tavaraa laidasta laitaan.